

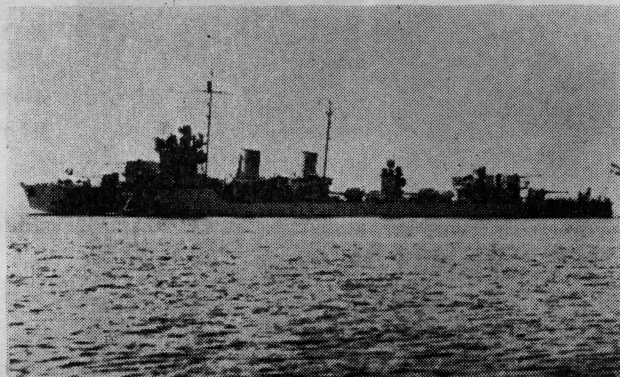
Nepravni zavčetak jedne flote

Bivša jugoslavenska ratna mornarica imala je 6. aprila 1941. godine u sastavu svoje flote na Jadranskom moru slijedeće ratne i pomoćne brodove: školsku krstaricu »Dalmacija« (naoružana sa 6 topova 84 mm i 4 topa 47 mm), razarač »Dubrovnik« (naoružan sa 4 topa 140 mm, 2 topa 84 mm, 6 topova 40 mm i 6 torpednih cijevi 533 mm), »Beograd«, »Zagreb« i »Ljubljana« (svaki naoružan sa 4 topa 120 mm, 4 topa 40 mm i 6 torpednih cijevi 533 mm). Razarač »Ljubljana« bio je u remontu od posljedica potapanja u luci Šibenik, kada je zadnjim dijelom udario u podvodni greben. U sastavu flote bile su torpiljarke: T-1, T-3, T-5, T-6, T-7, T-8 (svaka naoružana sa 1 topom 66 mm i 4 torpedne cijevi 450 mm), zatim podmornice: »Hrabri«, »Nebojša«, »Smeli«, »Osvetnik« (svaka naoružana 1 topom 102 mm i 6 torpednih cijevi 533 mm). Minonosci (minopolagači) »Galeb«, »Jastreb«, »Orao«, »Soko«, »Kobac« i »Labud« bili su naoružani sa 2 topa 84 mm, a manji minonosci: »Malinska«, »Mljet«, »Meljine«, »Marjan« i »Mosor« naoružane su 1 topom 47 mm. Motorne torpiljarke: »Orjen«, »Velebit«, »Dinara«, »Triglav«, »Suvo-bor«, »Rudnik«, »Kajmakčalan« i »Durmitor« (bile su naoružane 1 topom 40 mm i 2 torpedne cijevi 533 mm). Borbeni čamci »Četnik« i »Uskok« imali su po dva žlijeba za izbacivanje torpeda, a na matici za hidroavione »Zmaj« bilo je naoružanje 2 topa 84 mm i 2 topa 40 mm. Pored ratnih brodova bili su slijedeći pomoćni brodovi za opsluživanje flote: matice za podmornice »Hvar« i »Sitnica«, tanker »Perun«, brod za spasavanje »Spasilac«, komandni brod-jahta »Beli orao«, jahta »Vila«, školski brod na jedra »Jadran«, te 5 većih remorkera.

Pod komandom mornarice bilo je i pomorsko vazduhoplovstvo u bazama: Kumbor, Divulje i Vodice. Ono je brojilo oko 150 hidroplana od kojih 120 sposobnih za ratne operacije i 30 školskih. Hidroavioni su bili uglavnom sposobni za izviđanje i bombardovanje.

Prilikom napada na Jugoslaviju flota je uglavnom bila skoncentrisana u Boki i u Šibeniku. Od 6. aprila pa do kapitulacije flota se uglavnom branila od napada talijanske i njemačke avijacije. U tom je imala uspjeha jer ni jedan brod nije bio potopljen, a oboreno je nekoliko aviona. Osim odbrane od avijacije flota je bila većinom neaktivna i nije isplivala iz baza. Izvršeno je samo nekoliko manjih akcija i to: 9. aprila isplovile su podmornice »Nebojša« i »Smeli« sa zadatkom da napadaju talijanski pomorski saobraćaj na komunikaciji Brindizi—Drač. Tim putem su Talijani snabdijevali svoje trupe u Albaniji. Podmornice su se vratile u bazu 14. aprila, a da nisu izvršile ni jedan napad jer, navodno, nije bilo ciljeva. 10. aprila 3 hidro-

aviona iz 20. hidroeskradile izvršili su noćno bombardovanje luke Drača s uspjehom. Osim ove dvije neznatne akcije flota nije ništa uradila iako je bilo uslova. Postojala je mogućnost da flota isplovi u pravcu Grčke i da se pridruži saveznicima, ali je to izostalo zbog izdaje i kapitulanstva. Prema aktu kapitulacije svu flotu i pomorsko vazduhoplovstvo trebalo je predati neoštećeno u ruke osvajača. To se i desilo. I flota i vazduhoplovstvo pali su u ruke napadača osim nekoliko brodova čije su posade postupile samoinicijativno ne želeći da padnu u zarobljeništvo. 16. aprila isplovila je iz Boke podmornica »Nebojša«, a 17. aprila motorne torpiljarke »Durmitor« i »Kajmakčalan« preko Krete za Aleksandriju. Osim njih preletjeli su za Aleksandriju 10 hidroaviona 20. hidroeskradile, one iste hidroeskradile čiji su avioni učestvovali u bombardiranju Drača. Treba napomenuti da su kasnije mnogi piloti i tehničko osoblje ove eskadrile prešli na stranu NOVJ i učestvovali su u formiranju naše prve eskadrile. Mnogi od njih su se borili i u savezničkim redovima i časno poginuli. To su bili: Beran, Marković, Pišpek, a Jovanović, Protić i Ankona su poginuli kao pripadnici naše prve eskadrile u završnim operacijama za oslobođenje naše zemlje. 17. aprila u 17 sati poručnici bojnih brodova Spasić i Mašera digli su u zrak razarač »Zagreb« i skupa s njim poginuli ne dozvoljavajući da brod padne u ruke neprijatelju. Kapetan fregate Mirko Plajvajs sa svojim mornarima u Selcima u Hrvatskom primorju (tu je bila pomorska komanda sjevernog sektora) digao je u vazduh zgradu komande i radiostanicu, te potopio 1 remorker i 2 peniše s gorivom. Zatim je potopljeno u zalivu Klimno (otok Krk) sedam putničkih brodova Jadranske plovidbe. Osim toga u Obrovcu je

Razarač »Zagreb«

potopio minonosac »Malinsku«. Ostala flota osim 1 razarača, 1 podmornice i 2 motorne torpiljarke pala je u ruke Talijana. Nijemci su za sebe samo tražili maticu za hidroavione »Zmaj«. Brod su Nijemci opremili svojom posadom i preuredili ga u minopolagača. Dali su mu ime »Drache«, a uglavnom je operisao u Egejskom i Sredozemnom moru. Potopili su ga Saveznici 22. decembra 1943. godine kod otoka Samosa. Ostale brodove su opremili Talijani dajući im svoja imena. Upotrebljavali su ih zajedno s ostalom svojom flotom u borbi protiv Saveznika i Narodnooslobodilačke vojske. Pod talijanskom zastavom potopljene su mnoge ratne jedinice.

Razarač »Ljubljana« (Zagabria, Lubiana) potopljen je 1. aprila 1943. godine kod rta Ras el Amara, blizu rta Bon (Tunis) od savezničkog vazduhoplovstva. T-6 je potopljena 11. septembra 1943. godine kod Cesenatica (između Riminija, Ravenne) od njemačkih aviona u času kapitulacije Italije. T-8 je potopljena 10. septembra 1943. godine kod Mljeta od njemačke avijacije, također za kapitulacije Italije. Podmornica »Osvetnik« potopljena je od njemačke avijacije u tjesnacu Bonifacio (Sardinija) za kapitulacije Italije. Podmornica »Smeli« potopljena je od same posade u La Speziji. Podmornicu »Hrabri« Talijani su rashodovali u Puli zbog starosti. Minonosac »Jastreb« (Zirona) potopljen je noću 25. novembra 1941. godine u luci Benghazi od savezničke avijacije. Minonosac »Galeb« (Selve) potopljen je od savezničke avijacije u istoj luci 6. novembra 1942. godine. Minonosac »Soko« (Eso) potopili su saveznički torpedni avioni kod Ras Tourguenesa (Sjeverna Afrika). Minonosac »Kobac« (Unie) potopljen je kod Bizerte od savezničke avijacije 30. januara 1943. godine. Minopolagač »Labud« (Oriole) potopljen je od same posade u luci Augusta (Sicilija) 10. jula 1943. godine. Borbeni čamac »Uskok« potonuo 19. aprila 1942. godine kod Mljeta uslijed prodora vode. Borbeni čamac »Četnik« (MS-47) brisan je iz flote liste 1. septembra 1943. godine te je poslije rata nađen napušten u Tarantu. Minopolagač »Malinska« (Arbe) koji je bio potopljen u Obrovcu Talijani su digli iz vode i bio je u njihovoj službi, a kraj mu je nepoznat. Tanker »Perun« potopljen je 17. marta 1943. godine kod rta San Vito (Puglia)

na Siciliji od britanske podmornice. Talijani su ga nazvali »Devoli«.

Kapitulacijom Italije dio brodova je pao u ruke Saveznika, a ostali u njemačke ruke. Nijemci su im dali nove oznake i upotrebljavali su ih u borbi protiv Saveznika i mornarice NOVJ. Krstarica »Dalmacija« (Cattaro, Niobe) nasukala se 19. decembra na južni rt otoka Silbe. Noću 21. na 22. decembra dva britanska torpedna čamca su je torpedima uništili. Minopolagač »Mosor« (Pasmano) nasukao se 31. decembra 1943. godine na otok Ist gdje je uništen. Britanski torpedni čamci i topovnjače prisilili su noću 24. na 25. juna 1944. godine torpiljarku T-7, koja je plovila prema Trstu, pa se nasukala na otok Murter gdje su je uništili. Motorna torpiljarka »Orjen« (MS-41, S-4) naišla je na minu polovinom 1944. godine između Porto Corsini i Porto Garibaldi. Motorna torpiljarka »Suvobor« (MS-45, S-4) u njemačkoj službi je potopljena u luci Cattolica. Motorne torpiljarke »Dinara« (MS-43, S-2), »Triglav« (MS-44, S-3), »Rudnik« (MS-46, S-5) i »Velebit« (MS-42, S-1) potopljene su od Nijemaca u Solunu 1944. godine u oktobru. Torpiljarka T-3 (TA-48) potopljena je od savezničkog vazduhoplovstva u Trstu 20. februara 1945. godine. Razarač »Beograd« (Sebenico, TA-43) potopljen je prilikom borbi za oslobođenje Trsta u maju 1945. godine. Razarač »Dubrovnik« (Premuda, TA-32) Nijemci su digli u vazduh u Genovi 24. aprila 1945. godine.

Rat su preživjeli: parne torpiljarke T-1, T-5, podmornica »Nebojša«, minopolagači »Orao«, »Marjan«, »Meljine«, »Mljet«, motorne torpiljarke »Durmitor« i »Kajmakčalan«, matice za podmornice »Hvar« i »Sitnica«, školski brod »Jadran«, brod za spasavanje »Spasilac« te jahte »Vila« i »Beli orao«. Od brodova, koji su ostali jedino je »Sitnica« aktivno učestvovala u NOB. Naime, poslije kapitulacije Italije zarobili su je Saveznici i predali su je mornarici NOVJ. Ona je plovila na ruti Vis—Bari prevozeći materijal i vodu za potrebe NOVJ.

Dakle, bivša flota nije slavno završila svoj put. Izdajom i kapitulacijom predana je u ruke neprijatelju koji je koristio u borbi protiv Saveznika i NOVJ.